

Women's Lifestyle and Urban Inequalities in Tabriz: Perception of the Female Body in Public Spaces

Mohnaz Bazmi¹ , Ali Moradi^{2*} , Seyed Kamal Hosseini³

¹ Teacher Training University of Mashhad, Mashhad, Iran

² Associated Professor of Sociology, Eslam Abad-E-Gharb Branch, Islamic Azad University, Eslam Abad-E-Gharb, Kermanshah, Iran.

³ Farhangian Khorasan Razavi University, Shahid Beheshti Campus, Mashhad, Iran

Received: 2024/08/25

Received in revised form: 2024/08/25

Accepted: 2024/09/01

Published: 2024/09/01

Abstract

The main goal of this research is to know the status of student teachers' leisure time in order to achieve a sociological understanding of leisure time. In addition, knowing the lifestyle of student teachers (active, inactive) through the analysis of leisure time indicators (as the main variable of lifestyle identification based on Bourdieu's theoretical perspective) is the aim of this research. Leisure activities were divided into six categories: sports, religious, cultural, entertainment, family, and staying and resting at home and divided into active and inactive parts. The research was conducted with a survey method using a questionnaire and stratified random sampling method with proportional allocation in order to determine the sample size from the statistical population (all students and teachers of Farhangian University of Mashhad campuses). Validity based on the theoretical framework and referring to the opinion of experts (face validity) and reliability of Cronbach's alpha coefficient and data analysis from statistical tests of percentage, mean, comparison of means ANOVA, T test using software spss done. The research showed that the lifestyle of student teachers is inactive according to the results of the research.

Keywords: Lifestyle, Feminine fears, urban inequalities, public space, urban design.

Cite as: Bazmi, M., Moradi, A., Hosseini, S.K. (2024). Women's Lifestyle and Urban Inequalities in Tabriz: Perception of the Female Body in Public Spaces. *Sociology of lifestyle*. 9 (2): 69-87.

Owner and Publisher: University of Tabriz

ISSN (online): 2645-5641

Access Type: Open Access

DOI: 10.22034/sls.2024.19334

*Corresponding Author: Professor of University of Tabriz, Tabriz, Iran

m.abbaszadeh2014@gmail.com

Copyright ©The authors

Publisher: University of Tabriz

وضعیت گذران اوقات فراغت دانشجویان معلمان با تاکید بر فهم جامعه‌شناسانه از سبک زندگی

مهناز بزمی^{۱*}، علی مرادی^۲، سید کمال حسینی^۳

عضو گروه علوم اجتماعی دانشگاه فرهنگیان خراسان رضوی، پردیس شهید هاشمی نژاد مشهد، مشهد، ایران

^۲ دانشیار گروه جامعه‌شناسی، واحد اسلام آبادغرب، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلام آبادغرب، کرمانشاه، ایران.

^۳ عضو هیات علمی دانشگاه فرهنگیان خراسان رضوی، پردیس شهید بهشتی مشهد، مشهد، ایران

دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۲۷ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۸/۲۹ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۱۸ انتشار: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱

چکیده

مطالعه اوقات فراغت و نحوه گذران آن یکی از مقولات فرهنگی - اجتماعی مهم در جامعه معاصر است و توجه به مقوله فراغت در سیاستگذاری‌های فرهنگی عامل بسیار موثری در فرایند جامعه‌پذیری است. هدف اصلی این پژوهش شناخت وضعیت گذران اوقات فراغت دانشجویان معلمان به منظور دستیابی به فهم جامعه‌شناختی گذران اوقات فراغت است. پژوهش با روش پیمایشی با ابزار پرسشنامه و شیوه نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با تخصیص متناسب به منظور تعیین حجم نمونه از جامعه آماری (کلیه دانشجویان معلمان دانشگاه فرهنگیان پردیس‌های مشهد) صورت گرفت. برای روایی صوری بر مبنای چارچوب نظری و مراجعه به نظر متخصصان، گویه‌های مورد استفاده برای سنجش متغیرها مورد اجماع قرار گرفتند. برای محاسبه پایایی ابزار پژوهش از آلفای کرونباخ استفاده گردید که برای متغیر اوقات فراغت برابر ۰/۷۹ به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS در دو بعد توصیفی و استنباطی استفاده گردید. نتایج حاصل نشان می‌دهد میانگین گذران اوقات فراغت در کل برای دانشجویان معلمان برابر ۱۰۷/۴۳ است؛ که این میانگین در مقایسه با میانگین مورد انتظار (۱۱۴) پایین تر است و نشان می‌دهد که وضعیت گذران اوقات فراغت دانشجویان معلمان از حد متعادل و مورد انتظار جامعه پایین تر است. نتایج نشان می‌دهد که رشته تحصیلی، تحصیلات همسر، وضعیت تاهل و محل سکونت، تأثیری بر فعالیت‌های فراغتی نداشت. اما جنسیت، تحصیلات پدر و مادر، درآمد و سرگرمی تأثیر معنادار داشت. در نهایت سبک زندگی دانشجویان معلمان با توجه به نتایج حاصل از پژوهش غیرفعال است.

کلیدواژه‌ها: اوقات فراغت، سبک زندگی، ذائقه فرهنگی، فراغت فعال، فراغت غیرفعال

نحوه ارجاع: مهناز بزمی، علی مرادی، سید کمال حسینی. "وضعیت گذران اوقات فراغت دانشجویان معلمان با تاکید بر فهم جامعه‌شناسانه از سبک زندگی".

جامعه‌شناسی سبک زندگی. ۱۴۰۳: ۹(۲): ۶۹-۸۷

صاحب امتیاز و ناشر: دانشگاه تبریز

شاپای الکترونیکی: ۵۶۴۱-۲۶۴۵

نوع دسترسی: آزاد

DOI: 10.22034/sls.2024.19334

مقدمه

مطالعه اوقات فراغت و نحوه گذران آن یکی از مقولات فرهنگی - اجتماعی مهم در جامعه‌ی معاصر است و توجه به مقوله فراغت در سیاستگذاری‌های فرهنگی عامل بسیار موثری در فرایند جامعه‌پذیری است. دو مایه معتقد است اوقات فراغت مجموعه فعالیت‌هایی است که شخص پس از انجام تعهدات و تکالیف شغلی - اجتماعی، با میل و اشتیاق به آن می‌پردازد و غرضش استراحت، تفریح، توسعه دانش یا به کمال رساندن شخصیت خویش، به ظهور رساندن استعدادها، خلاقیت‌ها و در نهایت مشارکت آزادانه در اجتماع است (شفیعی، ۱۳۹۴: ۲۷۲). اوقات فراغت در زندگی ما محصول ساختارمدرن کار و اشتغال، اقتصاد، آزادی‌های مدنی مطلوب و تضعیف پایه‌های خانواده، اجتماع و مراقبت‌های مذهبی است که شیوه‌های معمول زندگی در این دوران اخیر را تقویت و تعیین می‌کند (کن، ۲۰۰۶: ۲).

به اعتقاد گیدنز اگر چه فراغت از یک منظر ابزاری است برای افزایش رضایت و کسب لذت، اما از آنجا که در جوامع امروز امر شخصی پیامد غیر شخصی دارد؛ لذا افراد در زمان فراغت از یک سو تلاش می‌کنند تا لذت دلخواه را تجربه کنند، از سوی دیگر بعنوان شهروند فعال با مشارکت دلخواه می‌توانند نقشی فعال در حفاظت اجتماعی و شهروند مسئول داشته باشند. مطالعات تاریخی نشان می‌دهد که فراغت بخشی از زندگی فرهنگی جوامع سنتی هم بوده است هر چند تفکیک ویژه‌ای بین کار و فراغت وجود نداشته است؛ اما به هر روی صورت‌هایی از فراغت نظیر گردش، دور هم غذا خوردن، انواع ورزش‌های بومی و محلی موسیقی و هنرهای تجسمی و... به جا مانده در فولکلور جوامع روستایی حکایت از این مقوله دارد. پیدایش فراغت در مفهوم جدید به انقلاب صنعتی برمی‌گردد. فراغت در این معنا با افزایش دستمزد، گسترش شهرنشینی، و وسایل تفریحی سرگرمی به وجود آمده است. در این دوران نگرش به اوقات فراغت تغییر یافته از کار متمایز می‌شود و به معنای زمان آزاد تلقی می‌شود. رایزمن در کتاب توده تنها، برای اولین بار این ایده را مطرح کرد که تنها زمان فراغت است که به انسان این فرصت را می‌دهد تا به صورت آزادانه خود را با جامعه‌ی مصرفی سازگار کند.

یکی از مولفه‌های اساسی در زندگی افراد یک جامعه سلامت است و اوقات فراغت نقش تعیین‌کننده‌ای در سلامت جسمی و روحی افراد دارد (شهبازی و دیگران، ۱۳۷۹: ۶۹). اوقات فراغت یک امر فرابخشی است، یعنی قطعاً با مسائل اقتصادی و فرهنگی در ارتباط مستقیم بوده، در نتیجه موضوعی چندبعدی است. با این حال از لحاظ تحلیل کارکردی، معمولاً سه نقش عمده را برای اوقات فراغت بر می‌شمارند: "رفع خستگی"، "تفریح و سرگرمی" و "ایجاد امکان برای بالابردن سطح معلومات، مشارکت آزاد اجتماعی و پرورش استعدادها". تجدید قوا، گریز از ملال‌انگیز بودن زندگی روزمره، فرار از کارهای تکراری تحمیلی، ترمیم مشکلات عصبی ناشی از زندگی ماشینی، به دست آوردن نشاط و سرزندگی، رضای صحیح و مناسب تمایلات پرخاشجویانه افراد و تقویت عواطف، از کاربردهای اوقات فراغت به شمار می‌روند که در قالب دو نقش نخست قرار می‌گیرند (زارعی و تندنویس، ۱۳۸۲: ۲۴). اوقات فراغت، فرصتی است که به فرد امکان می‌دهد تا هنگامی که از کار، اجتماعات یا تعهدات خانوادگی نسبتاً آزاد است، یک فعالیت ذهنی، تفریحی یا سرگرم‌کننده مطابق با سلیقه خود فراهم کند (هاله و دیگران، ۱۳۸۷: ۷۵).

حوزه فراغت اصلی‌ترین حوزه سبک زندگی است. در این حوزه است که افراد نماگرها، کلیشه‌ها، الگوها و قواعد خاص سبک زندگی را بازگو می‌کنند (ربانی و شیری، ۱۳۸۸: ۲۱۱). در زندگی نوجوانان فعالیت‌های اوقات فراغت و مشکلات رفتاری تأثیر متقابل دارند که این فرایند از تحولات دوره رشد آن‌ها نشأت می‌گیرد. بنابراین خیلی مهم است که نقش فعالیت‌های اوقات فراغت و رفتارهای اجتماعی را در موقعیت جوانی و جنبه‌های ارتباطی آن‌ها مورد مطالعه قرار گیرند (Bettina and et al, 2004: 218). اوقات فراغت مانند دوره نداشتن با دوستان و تجارت آزاد، حضور در سینما یا مهمانی رفتن با دوستان در جهان گذشته دارای پنج ویژگی مشترک مانند خیابان، ورزش، بازی، تجارت فرهنگی و سرگرمی هستند. جوان امروز در هر صورت نسبت به خطر کردن درمقایسه با نسل گذشته افراطی‌تر است. تنوع در انتخاب‌ها و اطلاعات و اخبار ورشد روز افزون

3. Ken

این قسمت از شیارها در این چرخش یک فشار را بر شیوه‌های زندگی نوجوانان و رابطه‌ی سالم و رفتارشان دارد (Bettina and et al, 2004: 218). بنابراین مشکلات رفتاری نوجوانان بیشتر اوقات به عنوان علائم بیماری مورد توجه است. اما عدم تناسب جوانان یک خطر اجتماعی به شمار می‌آیند.

حوزه فراغت بر اساس عوامل و تعیین بخش‌های متعددی تغییر می‌کند. از دیدگاه اندیشمندان اوقات فراغت نزدیک‌ترین پیوند را با زندگی فرهنگی افراد دارد؛ ریتزر سبک و الگوهای فراغتی را جزئی از نظام فرهنگی و سبک زندگی افراد می‌داند (ریتزر: ۱۳۵، ۱۳۷۴). زیمل سبک زندگی را کل به هم پیوسته صورت‌هایی می‌داند که افراد یک جامعه مطابق انگیزه‌های درونی و سلیقه خود و به واسطه تلاشی که برای ایجاد توازن میان شخصیت ذهنی و زیست محیط عینی و انسانی‌شان انجام می‌دهند برای زندگی انتخاب می‌کنند (شعاع: ۱۳۹۱، ۱۳۵). اوقات فراغت برای عده‌ای فقط تفریح است اما در واقع محدوده‌ای است که در آن افراد سرمایه‌گذاری و میلیونها نفر درآمد زایی می‌کنند. وقتی تمام منافع سرمایه‌گذاری شده به حساب آورده می‌شود به راحتی می‌توان بعضی از تصورات و ایده‌های مربوط به فعالیت‌های اوقات فراغت را درک کرد. مثلاً چرا به ما می‌گویند که از زندگی لذت می‌بریم اگر جای خاصی را ببینیم و چگونه مقبولیت اجتماعی ما افزایش می‌یابد اگر چیز خاصی را بنوشیم یا بپوشیم (کن، ۲۰۰۶: ۳).

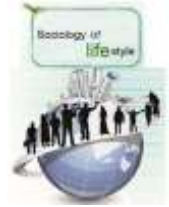
تفکیک میان کار و اوقات فراغت یکی از دگرگونی‌های است که هم زمان با مدرنیته رخ داد. اوقات فراغت به عنوان مفهومی جدید، که محصول جدایی کار از خانه و پیشرفت فناوریانه و تقسیم کار اجتماعی است، این فرصت را مهیا کرد که انسان هر چند به مدت اندک، از اجبارها و محدودیت‌های نظم اجتماعی رها شود (کیویستو، ۱۳۸۰: ۸۰). در نتیجه سبب شد تا زمان‌هایی به نام فراغت پدیدآید. زیرا این عرصه به دلیل داشتن الزامات کمتر و آزادی عمل بیشتر فضای ایده‌آلی برای بازنمایی ارزش‌ها و داتقه‌های فرهنگی و نگرش‌ها است (رفعت‌جاه، ۱۳۹۰: ۱۵۳). با ایجاد جامعه سرمایه‌داری محل کار و زندگی جدا شده و سازمان کار از کار خانوادگی به کار مزدبگیری در کارخانه‌ها و کارگاه‌ها تغییر کرد، بنابراین زندگی به سه بخش تقسیم شد: کار (اشتغال درآمدزا)، کارهای ضروری (خوراک خواب و بهداشت) و اوقات فراغت. اوقات فراغت عرصه ظهور و بروز سبک‌های زندگی است و مفهومی عینی و گویاست که سبک زندگی و در نتیجه هویت را در گویاترین و محسوس‌ترین شکل خود بیان می‌کند (فکوهی، ۱۳۸۲: ۱۳۷).

مطالعات متعدد بر تاثیر شیوه‌گذران اوقات فراغت بر رضایت از زندگی، سلامت اجتماعی، افزایش قابلیت‌های فردی، رشد شخصیت و در کل کیفیت زندگی افراد تاکید دارد. دلایل زیر اهمیت پژوهش پیرامون اوقات فراغت را بیان می‌کند.

۱- خلاء تحقیقاتی جامع پیرامون گذران اوقات فراغت گروه‌های اجتماعی مختلف بارز است و عمده پژوهش‌ها با محوریت جامعه آماری دانش‌آموزان، اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها، جوانان و گروه‌های آسیب‌پذیر انجام شده است. بنابراین لزوم تحقیق در زمینه گذران فراغت دانشجو معلمان به عنوان یک گروه اجتماعی بزرگ و موثر و پویا در جامعه که بیشترین زمان تعامل با کودکان و نوجوانان و جوانان را در آینده‌ای نزدیک خواهند داشت بسیار جدی است.

۲- نتایج این مطالعه می‌تواند راهنمای موثری در برنامه‌ریزی‌های سازمان آموزش و پرورش جهت فعال نمودن اوقات فراغت کارکنان خود برای دستیابی به نیروی پویا، از طریق هماهنگی و تعامل با سایر سازمانها و نهادها باشد.

در این مطالعه هدف اصلی شناخت الگوهای گذران اوقات فراغت در میان معلمان مقاطع مختلف تحصیلی است. منظور از اوقات فراغت اشتغالاتی است که فرد با کمال میل به منظور استراحت، ایجاد تنوع، گسترش اطلاعات و آموزش خویش بدون توجه به اهداف مادی به منظور مشارکت اجتماعی و بسط توان خلاقش خارج از الزامات حرفه‌ای بدان می‌پردازد. دستیابی به تحلیلی از سبک زندگی دانشجو معلمان بر اساس الگوهای گذران اوقات فراغت (متغیر محوری سبک زندگی) و هم‌چنین بررسی تعیین بخش‌های اجتماعی اقتصادی الگوی گذران اوقات فراغت، از اهداف فرعی پژوهش حاضر است. مطالعه حاضر با هدف شناخت فعالیت‌های گذران اوقات فراغت در میان دانشجو معلمان صورت می‌گیرد هم‌چنین تحلیل ثانوی داده‌ها به منظور دستیابی فهم جامعه‌شناسانه از سبک زندگی (فعال غیر فعال)، با توجه به متغیر محوری فعالیت‌های گذران اوقات فراغت دنبال می‌شود.

سؤال اصلی این مطالعه شناخت وضعیت گذران اوقات فراغت دانشجو معلمان است. در این راستا نقش متغیرهایی مانند وضعیت تأهل، درآمد، وضعیت تحصیلات، رشته تحصیلی و محل سکونت بر روی چگونگی گذران اوقات فراغت مورد بررسی قرار می‌گیرد.

پیشینه پژوهش

منصوری و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان تدوین مدل اوقات فراغت دانشجویان کشور، به این نتیجه رسیدند که در دسترس بودن امکانات تفریحی و ورزشی و بالا بودن سطح رفاه با رضایت از اوقات فراغت همراه است و استفاده از اینترنت تأثیر منفی بر اوقات فراغت دارد. در نهایت مدل اوقات فراغت با شش عامل تأثیر گذار بر انتخاب فعالیت‌های فراغتی شامل پیش‌رانه‌ها، عوامل فردی، اجتماعی، محیطی، مدیریتی، دولتی و چالش‌ها و پیامدها ناشی از اوقات فراغت تدوین شد.

خلقتی (۱۳۹۹) در تحقیق ارزیابی گذران اوقات فراغت در رسانه‌های اجتماعی بر اساس تحلیل مصاحبه‌های کیفی به چهار مقوله عمده شامل: نیازهای ارتباطی، نیازهای فراغتی، نیازهای فناورانه، و نیاز به تجربه‌های متفاوت به عنوان زمینه ساز گذران اوقات فراغت اشاره دارد. و به تأثیر مثبت رسانه‌های اجتماعی در زمینه رشد توانایی‌های ارتباطی و تقویت منافع فردی و تأثیرات منفی در پنج رمبته ارتباطات فردی و خانوادگی و اجتماعی و مسائل جسمی روانی اشاره دارد.

منصوری و همکاران (۱۳۹۹) با پژوهش مدل پارادایمی گذران اوقات فراغت دانشجویان کشور، با اشاره به شش عامل موثر در ترجیحات گذران فراغت از سوی دانشجویان بر برنامه ریزی‌های نهادی و سطح توسعه یافتگی و دسترسی بر امکانات تأکید داشتند.

فولادیان و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان روند تغییرات گذران اوقات فراغت در میان دانشجویان غیر بومی دانشگاه فردوسی مشهد، به این نتایج دست یافتند که فعالیت در شبکه‌های اجتماعی، ارتباط با جنس مخالف، خیابان‌گردی، رفتن به پارک مهم‌ترین فعالیت‌های فراغتی بوده است.

آناشوتسایا (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان مطالعه مقایسه‌ای نحوه گذران وقت در میان دانشجویان چینی، به این نتیجه می‌رسد که دانشجویان چینی به دلیل آموزه‌های مکتب کنفوسیوس بر آموختن و به دلیل فشارهای اجتماعی و اقتصادی بر اهداف آموزشی تأکید داشتند.

کانالین (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان عادت‌های فراغتی دانشجویان در دانشگاه آلیکنت با روش پرسشنامه به این نتایج رسید که تماشای تلویزیون گوش دادن به موسیقی و سپس مطالعه و اینترنت ارجحیت فعالیت‌های فراغتی دانشجویان است.

رستگار و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان دلالت‌های معنایی فراغت در میان شهروندان شهر اصفهان با اتخاذ رویکردی تفسیری و استفاده از رویکرد زمینه‌ای به شیوه مصاحبه‌ی عمیق و نمونه‌گیری هدفمند در شهر اصفهان دلالت‌های معنایی میدان مطالعه خود را شامل: فراغت ارتباطی، تکنولوژیک، خانوادگی، خانگی، فرد گرایانه و بی برنامه دسته بندی نمودند.

ریاضی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان تصویری از فرهنگ مصرفی جامعه ایران با استفاده از داده‌های یک پیمایش ملی پیرامون گذران اوقات فراغت، به منظور ارائه تصویری از فرهنگ مصرفی جامعه ایران به این نتیجه رسید که الگوی گذران اوقات فراغت به شش دسته قابل طبقه بندی است و هر کدام از این دسته‌ها گویای شکل خاصی از فرهنگ مصرفی یا غیر مصرفی در جامعه ایرانی است. او با تحلیل داده‌های پیمایش فرهنگ ایران را بیشتر غیر مصرفی می‌دانست.

هزار جریبی و ارفعی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان اوقات فراغت و سلامت اجتماعی در یافتند که میان سلامت اجتماعی و نحوه گذران اوقات فراغت رابطه وجود دارد و رضایت از نحوه گذران اوقات فراغت و فراغت اجتماعی و عملی بیشترین تأثیر را در سلامت اجتماعی دارد.

کریمیان و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان نحوه گذران اوقات فراغت اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به این نتیجه رسیدند که اولویت‌های پژوهشی با میانگین ۳/۳۷، اولویت‌های ورزشی با میانگین ۲/۴۹، اولویت‌های فرهنگی و

مقاله پژوهشی

اجتماعی با میانگین ۲/۲۵، اولویت های امور شخصی و خانوادگی با میانگین ۱/۸۹، به ترتیب چهار اولویت مهم در گذران اوقات فراغت اعضای هیات علمی اند.

پاک سرشت (۱۳۸۹)، رفعت جاه (۱۳۹۰)، خواجه نوری و مقدس (۱۳۸۷)، پهلوان و برزیگر (۱۳۹۰)، معتمدی مهر (۱۳۸۸)، سرایی و سوادیان (۱۳۹۰)، زاهدانی و عزیزی (۱۳۹۱)، ابراهیمی و پطرودی (۱۳۹۰) همگی به بررسی رابطه بین متغیرهای اجتماعی با شیوه گذراندن اوقات فراغت به شیوه کمی پرداختند.

سفیری (۱۳۹۰) در فرا تحلیلی از عوامل اثر گذار بر اوقات فراغت با بررسی ۴۳ مقاله علمی و پایان نامه تحصیلات تکمیلی به نتایج زیر دست یافت: تماشای تلوزیون، استراحت در خانه، دیدار دوستان، مطالعه، ورزش، دیدار دوستان و اقوام، رستوران، پارک، بازی کامپیوتری، خرید، سفر، کارهای دستی، موسیقی، استفاده از اینترنت، رفتن به سینما، عضویت در تشکل ها، اولویت های اوقات فراغت هستند.

گلاسر و همکاران (۲۰۰۶) در پژوهشی با عنوان اشتغال در نقش های چند گانه و مشارکت اجتماعی دریافتند که گذراندن اوقات فراغت به صورت خانوادگی اجرای نقش های اجتماعی را تسهیل می کند

روچستر (۲۰۰۴) در تحقیقی با عنوان تفاوت های اوقات فراغتی، دریافت که معمولا اوقات فراغت با خانواده از طریق تماشای تلویزیون و گفتگو صرف می شود.

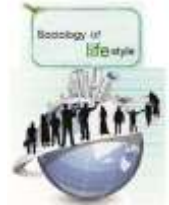
تورلیندسون و برن برگ (۲۰۰۶) در تحقیقی با عنوان گروههای فقیر و سوء مصرف مواد: آزمایش تاثیرات متقابل و مستقیم فعالیت های اوقات فراغت، دریافتند که اوقات فراغت نشان دهنده سبک زندگی است و می تواند شاهدهی از سلامت و بیماری فرد و خانواده باشد.

در جمع بندی پژوهش های انجام شده می توان به دسته بندی زیر دست یافت. ۱- بخشی از پژوهشها با تاکید بر نقش عوامل متعدد اجتماعی و اقتصادی و جمعیتی بر الگوهای گذران اوقات فراغت انجام شده است. ۲- دسته دیگر از پژوهشها تمرکز را بر الگوها و مدل های اوقات فراغت معطوف نموده است. ۳- پاره ای از تحقیقات بر کارکردها اوقات فراغت و با رویکرد آسیب شناسی دنبال شده است. پژوهش حاضر با هدف شناخت الگوهای گذران اوقات فراغت در میان دانشجویان معلمان صورت می گیرد هم چنین تحلیل ثانوی داده ها به منظور دستیابی به الگویی از سبک زندگی (فعال، غیر فعال) با توجه به متغیر محوری الگوهای گذران اوقات فراغت دنبال می شود. بنابراین بین رشته ای بودن، مؤلفه بندی الگوهای اوقات فراغت که به تفکیک بیان شده است را می توان از موارد بدیع و متفاوت این پژوهش دانست.

چارچوب نظری پژوهش

دیدگاه بوردیو: بوردیو دیدگاه جدیدی را در عرصه اوقات فراغت و سبک زندگی به وجود آورد. او مفهوم فراغت را ذیل مفهوم وسیع تر سبک زندگی بررسی می کند بنابراین به شناخت بررسی ارتباط بین موقعیتهای اجتماعی و فضای سبک های زندگی می پردازد که در ان افراد بر حسب میزان برخورداری از سرمایه های اقتصادی فرهنگی اجتماعی سبک های متفاوت اوقات فراغت خواهند داشت. از دیدگاه وی سلیقه های افراد در مصرف فرهنگی در کنار فعالیتهای فراغت و الگوهای مصرف اصلی ترین شاخص مطالعات سبک زندگی است. بوردیو معتقد است طیف متنوعی از فعالیتهای اجتماعی مانند گذراندن تعطیلات، ورزش، مطالعه، موسیقی، سینما، تئاتر و دیگر اعمال انتخابی نمونه هایی از تمایزات اجتماعی است. بوردیو مفهوم میدان یا عرصه را مطرح می کند، که مطابق با هر میدان سرمایه هایی شکل می گیرد و الگویی از زندگی به صورت عادت واره به وجود می آید. بر مبنای دیدگاه بوردیو گذران اوقات فراغت می تواند بیانگر سبک زندگی و ذائقه های خاص باشد که به متمایز شدن افراد از یکدیگر منجر می شود و در واقع این تمایز بخشی یکی از کارکردهای اوقات فراغت است. بوردیو برای تبیین نظریه خود از مفهوم ذائقه استفاده می کند. ذائقه عملکردی است که یکی از کارکردهایش این است که به افراد ادراکی از جایگاهشان در نظام اجتماعی می دهد (کوزر، ۱۳۸۴: ۷۲۷). به بیان دقیق تر مصرف (و از ان جمله اوقات فراغت) اجازه ی بازنمایی سبک های مختلف زندگی را می دهد. به نظر بوردیو انتخاب هایی که افراد در مورد گزینه های فراغت انجام می دهند اساسا اجتماعی است و مردم

فعالیت‌های فراغتی را می‌آموزند و باتوجه به سرمایه‌های اجتماعی اقتصادی و فرهنگی نحوه گذران اوقات فراغت متفاوت است. بنا بر نظریه بوردیو گزینش اوقات فراغت پویا بوده و بر تجربه‌های زندگی فرد و منش او یعنی علایق و ارزش‌ها و برداشت‌ها از فراغت و شایستگی‌های فرهنگی مبتنی است. بوردیو بر این نکته تأکید می‌کند که سلیقه‌ها و فعالیت‌ها ممکن است طی تجربیات بعدی تغییر یابد اما استدلال می‌کند چنین گزینه‌ای به شکل تغییر ناپذیری طبق منطق ساختاری عمل می‌کند (لس هیوود و همکاران، ۱۳۸۴: ۳۱۹). در این چارچوب تحلیلی بوردیو، انواع گوناگون فعالیت‌های اوقات فراغت، فضای گوناگونی که این فعالیت‌ها ممکن است در آن انجام گیرد یا روش‌های مختلف و رویکردهای گوناگونی که شخص ممکن است بپذیرد یافت می‌شود. همه اینها به شخص امکان می‌دهد و این گزینه‌ها وابسته به مواد یا شرایط ویژه‌ای است که در اختیار خود شخص قرار دارد. او سپس استدلال می‌کند اهمیت فعالیت‌ها و شیوه‌های خاص همبسته به توزیع اجتماعی آنهاست؛ یعنی افراد گزینش‌های خود را با توجه به آگاهی‌هایی که در مورد گزینه‌های سایر افراد دارند انجام می‌دهند. پاره‌ای از فعالیت‌ها و شیوه‌ها و فضاها به آسانی قابل دسترسی و متعارف هستند حال آنکه پاره‌ای دیگر به علت کمیابی گرانبها و متمایزند.

دیدگاه رایزمن: رایزمن در کتاب خود به نام "انبوه تنها" بشارت دهنده اصلی در گذران اوقات فراغت بود. رایزمن برای اولین بار این نظر را مطرح کرد که تنها زمان اوقات فراغت است که به انسان این فرصت را می‌دهد تا به صورتی آزاد با جامعه مصرفی خود را سازگار سازد. رایزمن کسی بود که روی کاهش ارزش کار اصرار می‌کرد و این چیزی بود که بعد از او دنبال شد و تصور می‌کرد که در تمدن فراغت، نظام طبقاتی نابود خواهد شد این تزی بود که دیگران (سلسکی و دومازیه) هم در اروپا تعقیب کردند چند سال بعد خود رایزمن در این مورد تجدید نظر کرد او در صنعتی شدن جامعه نوعی تباهی انسانها را ملاحظه می‌کرد و تنها راه‌هایی از این گرداب را فراغت می‌دانست او مسائل فراغت را بر مبنای رابطه فرد و اجتماع بررسی نمود. به اعتقاد او فراغت در جامعه معاصر مصرفی، در ایجاد سلطه جامعه بر فرد که ویژگی غالب انسان است زمان ماست نقش تعیین‌کننده دارد. رایزمن مرحله رشد تاریخ انسان را به سه دوره تقسیم کرد که عبارتند از: دوران اول: دوره‌ای که سنتها حاکم بر رفتار و روابط انسانی بوده و موجد پیدایش انسان راهبر می‌باشد. دوران دوم: دورانی است که در آن با کاهش اهمیت سنتها در هستی اجتماعی مواجه می‌شویم این کاهش موجب می‌شود که همگی در رفتار و عمل انسان کاهش یابد که به عبارتی دوره‌ی دوران راهبر خوانده می‌شود. دوران سوم: دوران پیدایش انسان دگر راهبر می‌باشد که دوره‌ی ظهور وسایل ارتباط جمعی است و پدیده‌های چون هدایت از راه دور، بت‌واره پرستی شی سروری و همراه با آنان از خود بیگانگی در این دوران عمدتاً با استفاده از قدرت جادوی این ابزارها موفق می‌شوند توده‌ها را تحت تأثیر قرار دهند (روشه، ۱۳۷۹: ۴۹). می‌توان استنباط کرد که رایزمن فراغت را به عنوان ارزش تمدن، به عنوان وسیله‌هایی توأم با رشد و شکوفایی شخصیت و در چارچوب جامعه تحت سلطه مصرف توده وار تلقی می‌کرد.

زیمل و فراغت: زیمل مقاله‌ای در مورد اوقات فراغت به عنوان کوهپیمایی در آلپ نوشته است که تنها کار مستقل او در مورد اوقات فراغت به شمار می‌رود. در این مقاله‌ی زیمل توصیف می‌کند که چرا برخی به ورزش کوهپیمایی در آلپ علاقه مندند. او معتقد است که آدمی فراموش می‌کند که نیروهایی که در این امر دست‌اندر کارند هیچ نوع وجهه‌ی اخلاقی ندارند و حتی اغلب غیر اخلاقی هستند. کوه پیمایی ابزاری برای لذت بردن آنی و نوعی بازی با خطر است (توسلی، ۱۳۷۳: ۳۸). از نظر زیمل در جهان پول زده و کمی شده‌ی فعلی که آدمیان با اکراه و حتی بی‌اعتنایی با هم روبرو می‌شوند ورزش نوعی زیبا شناسی غیر اخلاقی است نوعی گریز از واقعیتی است که آدمیان در آن گرفتار آمده‌اند. زیمل می‌گوید ورزش در عصر جدید نوعی گریز از زندگی اخلاقی محسوب می‌شود و همین نکته است که ما را وادار می‌دارد تا در گفته‌ی کسانی شک کنیم که هر نوع گذران اوقات فراغت را به صرف آنکه دارای کارکرد اجتماعی است مشروع می‌دانند.

دیدگاه گیدنز: گیدنز معتقد است جوامع در وضعیت مدرنیته متاخر قرار دارند. ویژگی بارز این نوع مدرنیته انسان بازتابی و به تبع آن جامعه بازتابی است. در این جامعه انسان تلاش می‌کند تا آگاهانه، همراه با تفکر و تأمل لازم، زندگی روزمره خود را

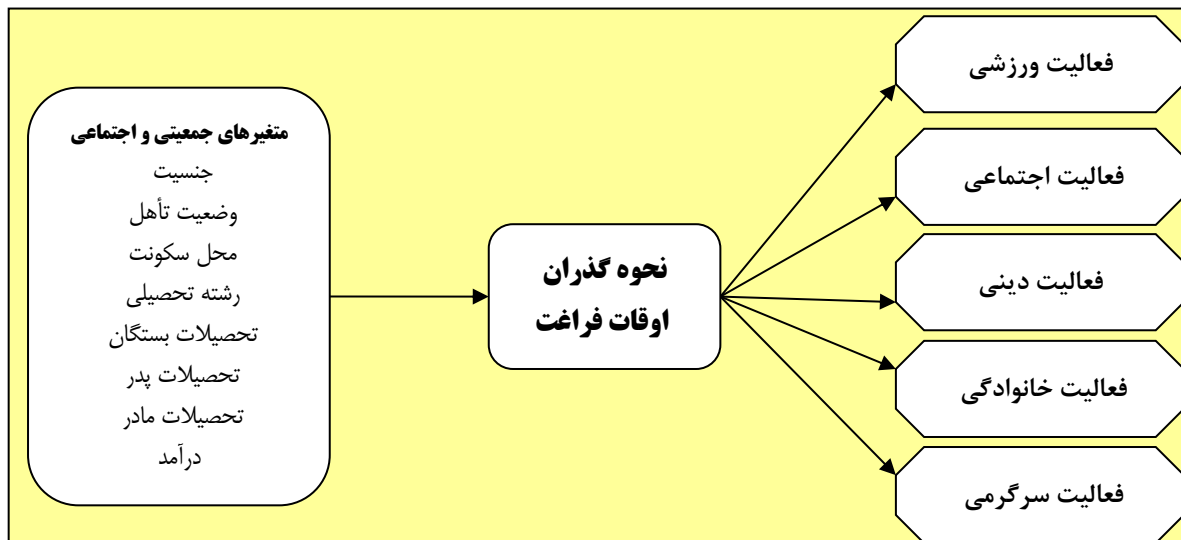
مقاله پژوهشی

مدیریت کند و اطلاعات، اصلی ترین ملاک و معیار تصمیم گیری روزانه افراد است. بنابراین چون انسان می پندارد معتبرترین اطلاعات را علم در اختیار انسان قرار می دهد، پس بین جامعه علم و تکنولوژی ارتباط برقرار می گردد. این ماهیت بازتابی و تاملی مدرنیته، منجر به ظهور پدیده ای به نام سیاست زندگی می شود. سیاست زندگی به این دلیل به وجود می آید که ویژگی اصلی مدرنیته، افزایش انتخاب های پیش رو برای زندگی و کمرنگ شدن سنت ها است. طبق نظر گیدنز در مورد سیاست زندگی می توان چنین گفت که فرد مدرن در زمان فراغت به دنبال انتخاب گزینه ها یا مسیرهایی است که ترجیحات دلخواه وی را برآورده گرداند و رضایت مطلوب وی را در زندگی تامین کند. از سویی چون فراغت به عنوان یک سیاست از یک منظر ابزار کسب لذت و رضایت است، اما از سویی شهروند فعال سعی می کند با مشارکت دلخواهانه در زمان فراغت نقش فعال در حفاظت اجتماعی داشته باشد؛ بنابراین مفهوم شهروند مطلع و فعال در قلب سیاست زندگی قرار دارد و نتیجه منطقی آن هم این است که این نوع فراغت هم به رضایت خاطر درونی و هم نقش فعال اجتماعی در خصوص شهروند فعال و مطلع کمک می کند (روجک، ۱۳۸۸: ۸۶).

در این پژوهش با استفاده از رویکرد نظری بوردیو و گیدنز به بررسی طرح مفهومی شناسایی نحوه گذران اوقات فراغت دانشجویان پرداخته شده است. بر این اساس متغیرهای اجتماعی اقتصادی فرهنگی به منظور فهم ترجیحات افراد در نحوه گذران اوقات فراغت به منظور فهم سبک زندگی دانشجویان بررسی شده است.

مدل تجربی تحقیق حاصل تحقیقات تجربی و برگرفته از نظریات اجتماعی می باشد.

نمودار شماره ۱: مدل تجربی تحقیق

روش‌شناسی

روش پژوهش به شیوه پیمایشی انجام می شود. این روش از سطح نظری شروع می شود و در ادامه فکر فرموله شده از طریق گزاره های قابل مشاهده مورد ارزیابی تجربی قرار می گیرد. در ادامه پرسشنامه محقق ساخته بر اساس شاخص هایی که تعریف عملیاتی گشته طراحی شده است. برای ساخت و اعتبار یابی پرسشنامه ضمن مراجعه به مبانی نظری و مطالعات تجربی استفاده از نظر متخصصان (روایی صوری) استفاده شده است. و به منظور سنجش پایایی ضمن اجرای آزمون مقدماتی و محاسبه ضریب آلفا با بازنگری در سوالات و اصلاح گویه های احتمالا مبهم افزایش دقت و طراحی پرسشنامه انجام شد. پس از جمع آوری داده ها و ورود آن به نرم افزار SPSS با استفاده از آزمونهای آماری متناسب با سطح سنجش هرمتغیر و نوع فرضیات، خروجی آزمونها

مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. و در نهایت تلاش شد مدلی از سبک زندگی و الگوهای گذران اوقات فراغت و ارتباط این دو در یک مدل معرف انواع سبک زندگی (با توجه به الگوهای گذران اوقات فراغت) به دست آید. جامعه آماری دانشجویان معلمان دختر و پسر پردیس های دانشگاه فرهنگیان خراسان رضوی می باشند. با روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای با تخصیص متناسب ۳۷۰ دانشجو معلم پردیس های شهید هاشمی نژاد و شهید بهشتی مشهد مورد مطالعه قرار گرفت. برای تعیین حجم نمونه ابتدا حجم کل جامعه اماری شامل کلیه دانشجویان معلمان دانشگاه فرهنگیان پردیس های مشهد به تفکیک رشته و جنس با هماهنگی پردیس ها مشخص گردید؛ و حجم نمونه از جامعه آماری برآورد شد و پس از برآورد حجم نمونه با استفاده از شیوه تخصیص متناسب حجم نمونه به دست آمده از فرمول، به هر کدام از طبقات اختصاص یافت. نمونه مورد نیاز از هر طبقه (ابتدایی، متوسطه) برآورد شده و سپس به روش تصادفی ساده اعضا نمونه از درون طبقات انتخاب شدند. برای تعیین حجم نمونه از فرمول زیر استفاده شد.

$$n = \frac{NZ^2pq}{Nd^2 + Z^2pq} \quad (۱-۳)$$

مقدار خطای مجاز $d = 0.05$ $p = q = 0.5$ $Z = 1.96$ تعداد اعضا جامعه $N = 5000$

$$n = \frac{NZ^2pq}{Nd^2 + Z^2pq} \rightarrow \begin{cases} N = 5000 \\ d = 0.05 \end{cases} \rightarrow n = \frac{5000 \times 1.96^2 \times 0.5 \times 0.5}{5000 \times 0.05^2 + 1.96^2 \times 0.5 \times 0.5} = \frac{4802}{12.99} = 369.66 \approx 370$$

این پژوهش در میان دانشجویان پردیس های دانشگاه فرهنگیان خراسان رضوی انجام شده است بنابراین واحد تحلیل فرد (دانشجو معلم) است. و نتایج تحقیق بیانگر نحوه گذران اوقات فراغت در میان دانشجویان است. ابزار اندازه گیری، پرسشنامه محقق ساخته بر اساس مطالعات نظری با تاکید بر نظریه گیدنز و بوردیو از اوقات فراغت و سبک زندگی است که به منظور بررسی اعتبار سازه ضمن استناد به مبانی نظری از روایی صوری با مراجعه به نظر متخصصان استفاده شده است. برای تایید پایایی پژوهش از روش همسازای درونی (ضریب آلفا کرونباخ) استفاده شد.

جدول ۱ تعریف مفاهیم

متغیر	تعریف نظری	تعریف عملیاتی
اوقات فراغت	منظور از اوقات فراغت اشتغالاتی است که فرد با کمال میل به منظور استراحت، ایجاد تنوع، گسترش اطلاعات و آموزش خویش بدون توجه به اهداف مادی به منظور مشارکت اجتماعی و بسط توان خلاقش خارج از الزامات حرفه ای بدان می پردازد (بیرو، ۲۰۳: ۱۳۷۴).	۱- فعالیتهای ورزشی؛ ورزش صبحگاهی، عضویت در باشگاه یا تیم ورزشی محل کار یا زندگی، کوهنوردی هفته ای، استفاده مستمر از فضاهای ورزشی (استخر، سالن ورزشی). - پیاده روی روزانه ۲- فعالیتهای دینی: انجام امور دینی و حضور در مکان های دینی (سفرهای زیارتی، رفتن به مسجد، حسینیه ها، نماز جمعه، انجام امور دینی شخصی) ۳- فعالیتهای فرهنگی-اجتماعی: حضور در فضاهای اجتماعی و فرهنگی مانند موزه، نمایشگاه، کافی شاپ، پارک، سینما، حضور در انجمن ها، کتابخانه استفاده از محصولات فرهنگی مانند گوش دادن به موسیقی، خواندن کتاب، تماشای فیلم و سی دی، تماشای ماهواره، استفاده از کامپیوتر، مطالعه روزنامه و هفته نامه. ۴- فعالیتهای سرگرمی: کارهای دستی، قدم زدن در مکان هایی مانند خیابان و بازار، پرورش گل و گیاه، نگهداری از حیوانات، سرگرمی خاص مانند نوشتن خاطرات جمع آوری تمبر یا... ۵- تعاملات خانوادگی: تماشای تلویزیون (فیلم سریال اخبار و...) با خانواده، معاشرت با اقوام، معاشرت با دوستان، مسافرت با خانواده. ۶- ماندن و استراحت در منزل

<p>۱- سبک زندگی فعال: در بر دارنده مولفه های اوقات فراغت فعال است شامل: فعالیت‌های ورزشی ورزش صبحگاهی، عضویت در باشگاه یا تیم ورزشی محل کار یا زندگی، کوهنوردی هفته ای، استفاده مستمر از فضاهای ورزشی (استخر، سالن های ورزشی).</p> <p>حضور در فضاهای اجتماعی و فرهنگی موزه، نمایشگاه، کافی شاپ پارک، سینما، حضور در انجمن ها، کتابخانه پرورش گل و گیاه، معاشرت با اقوام، معاشرت با دوستان، مسافرت با خانواده. سفرهای زیارتی،</p> <p>۲- سبک زندگی غیر فعال: در بر دارنده مولفه های اوقات فراغت غیر فعال است شامل: -فعالیت‌های دینی: انجام امور دینی و حضور در مکان های دینی (انجام امور دینی شخصی)</p> <p>استفاده از محصولات فرهنگی مانند گوش دادن به موسیقی، خواندن کتاب، تماشای فیلم و سی دی، تماشای ماهواره، استفاده از کامپیوتر، مطالعه روزنامه و هفته نامه. فعالیت‌های سرگرمی: کارهای دستی، قدم زدن در مکان هایی مانند خیابان و بازار، پرورش گل و گیاه، نگهداری از حیوانات، سرگرمی خاص مانند نوشتن خاطرات جمع اوری تمبر یا... تعاملات خانوادگی: تماشای تلویزیون (فیلم سریال اخبار و...) با خانواده،</p> <p>۶- ماندن و استراحت در منزل</p>	<p>هر سبک زندگی مستلزم مجموعه ای از عادات و جهت گیری ها و بنابراین برخورداری از نوعی وحدت است که علاوه بر اهمیت خاص خود از نظر تداوم امنیت وجودی، پیوند بین گزینش های فرعی موجود در یک الگوی کم و بیش منظم را نیز تامین می کند (گیدنز، ۱۳۷۸: ۲۱).</p>	<p>سبک زندگی</p>
<p>فراغت فعال مانند فعالیت هایی چون مطالعه، رفتن به سینما، انجام فعالیت های ورزشی، معاشرت با دوستان، گردش در دامن طبیعت، انجام کارهای هنری و گردش در داخل پارک و یا اماکن تفریحی می باشد.</p>	<p>فعالانه</p>	<p>انواع فراغت</p>
<p>فراغت منفعلانه نیز فعالیت هایی چون گپ زدن با خانواده، نگاه کردن به تلویزیون، بازی با کامپیوتر، خوابیدن، گوش دادن به موسیقی و در خانه ماندن تلقی نمود.</p>	<p>منفعلانه</p>	

از ضریب الفای کرونباخ (روش همسازی درونی) استفاده گردید. پس از انجام آزمون مقدماتی (میان ۵۵ دانشجوی) ضریب آلفای اولیه برای پرسشنامه محاسبه گردید و با سپس با انجام اصلاحات بر روی گویه ها و رفع ابهامات و لحاظ نمودن نظر ناظر محترم و اساتید متخصص و دانشجویان پرسشنامه نهایی طراحی و اجرا گردید. در جدول شماره ضرایب پایایی آورده شده است.

جدول ۲ ضرایب پایایی گویه ها

ابزار اندازه گیری	گویه	ضریب آلفا	مولفه
پرسشنامه محقق ساخته	۵	۰/۷۷۵	فعالیت ورزشی
پرسشنامه محقق ساخته	۲	۰/۷۳۷	فعالیت دینی
پرسشنامه محقق ساخته	۱۰	۰/۸۴۲	فعالیت اجتماعی فعال
پرسشنامه محقق ساخته	۳	۰/۷۳۶	فعالیت اجتماعی غیر فعال
پرسشنامه محقق ساخته	۲	۰/۶۱۰	فعالیت سرگرمی فعال
پرسشنامه محقق ساخته	۴	۰/۷۴۳	فعالیت سرگرمی غیر فعال
پرسشنامه محقق ساخته	۶	۰/۷۸۸	فعالیت خانوادگی فعال
پرسشنامه محقق ساخته	۶	۰/۷۱۱	فعالیت خانوادگی غیر فعال

یافته‌ها

از میان دانشجویان نمونه مورد بررسی ۱۸ درصد متاهل و ۸۲ درصد مجرد هستند. هم چنین بر اساس نمونه گیری طبقه ای با تخصیص متناسب ۶۰ درصد دانشجویان پسر و ۴۰ درصد دختر هستند. ۲۸ درصد نمونه مورد بررسی در روستا و ۷۲ درصد در شهر سکونت دارند. و بر اساس نمونه گیری با تخصیص متناسب مربوط به انتخاب دانشجویان از گروههای آموزشی ۳۴ درصد علوم

پایه، ۱ درصد هنر و ۶۵ درصد علوم انسانی هستند. ۶۵ درصد پدران دانشجویان مورد بررسی تحصیلات زیر دیپلم و دیپلم دارند. ۲۴ درصد لیسانس، ۸ درصد فوق لیسانس و ۲ درصد دکترا هستند. تحصیلات مادران دانشجویان مورد بررسی ۴۹ درصد زیر دیپلم و ۲۸ درصد دیپلم هستند در مجموع ۷۷ درصد زیر دیپلم و دیپلم بودند. با مقایسه تحصیلات پدران و مادران دانشجویان مشخص می‌شود تحصیلات زیر دیپلم و دیپلم در میان مادران دانشجویان ۱۲ درصد بیشتر از پدران است. هم چنین ۱۹ درصد مادران دانشجویان لیسانس و ۴ درصد مادران فوق لیسانس هستند. در میان مادران دانشجویان مورد بررسی هیچ کدام مدرک دکترا نداشتند. در مجموع تحصیلات مادران دانشجویان مورد بررسی از پدران کمتر بود. در خصوص همسران دانشجویان مورد بررسی تنها ۹ درصد زیر دیپلم، ۳۱ درصد دیپلم ۴۶ درصد لیسانس و ۱۴ درصد فوق لیسانس بودند.

در فعالیتهای ورزشی و دینی فعال و غیر فعال نمره میانگین مردان بیشتر از زنان است. در فعالیتهای اجتماعی فعال و غیر فعال بین زنان و مردان تقریباً میانگین برابر است. در فعالیتهای سرگرمی فعال میانگین زنان بیشتر و در فعالیتهای سرگرمی غیر فعال تقریباً میانگین فعالیت زنان و مردان برابر است. در فعالیتهای خانوادگی فعال و غیر فعال تقریباً میانگین مردان و زنان برابر است و در استراحت و ماندن در منزل به عنوان یک فعالیت گذران اوقات فراغت میانگین زنان بیشتر از مردان است.

از بررسی نمودار میانگین فعالیتهای گذران اوقات فراغت در ارتباط با محل سکونت مشخص می‌شود که همه شاخص‌های گذران اوقات فراغت به جز فعالیتهای دینی فعال و غیر فعال و ماندن در خانه که در شهر و روستا میانگین تقریباً برابر است سایر فعالیتهای گذران اوقات فراغت در شهر میانگین بالاتری نسبت به روستا دارد. میانگین فعالیتهای اوقات فراغت در هر دو گروه آموزشی در هر شش شاخص در دو سبک فعال و غیر فعال تقریباً برابر است و تفاوتی از حیث گروه آموزشی و میانگین فعالیتهای گذران اوقات فراغت فعال و غیر فعال در نمودارها ملاحظه نمی‌شود.

میانگین فعالیت‌های خانوادگی و سرگرمی و ماندن در خانه در میان مجردین و متاهلین تقریباً برابر است. در فعالیت‌های ورزشی و فعالیتهای اجتماعی فرهنگی میانگین نمره مجردین بیست و دو درصد بیشتر و در فعالیت دینی میانگین نمره متاهلین بیشتر است.

در فعالیت‌های ورزشی بالاترین میانگین مربوط به تحصیلات زیر دیپلم و سپس لیسانس می‌باشد و کمترین نمره میانگین مربوط به تحصیلات فوق لیسانس است. در فعالیت‌های دینی فعال بیشترین نمره مربوط به تحصیلات زیر دیپلم است. در فعالیت دینی غیر فعال میانگین سه گروه تحصیلی دیپلم، زیر دیپلم و لیسانس تقریباً برابر است و نمره فعالیت دینی غیر فعال فوق لیسانس اندکی پایین‌تر است. در فعالیت فرهنگی اجتماعی فعال بیشترین میانگین مربوط به گروه فوق لیسانس است و کمترین میانگین این فعالیت مربوط به زیر دیپلم است. در فعالیت‌های سرگرمی فعال و غیر فعال بیشترین میانگین مربوط به فوق لیسانس است. در فعالیت خانوادگی فعال همان‌گونه که در نمودارها مشخص است میانگین سه گروه دیپلم، لیسانس و فوق لیسانس برابر و زیر دیپلم اندکی پایین‌تر است. در فعالیت خانوادگی غیر فعال میانگین فوق لیسانس بالاتر و سایر میانگین‌ها تقریباً برابر است. در ماندن و استراحت در خانه بالاترین نمره میانگین را زیر دیپلم و سپس فوق لیسانس دارد. در نهایت بالاترین میانگین با توجه به تحصیلات همسر در مجموع با ماندن در خانه و در گام بعد با فعالیتهای خانوادگی، فرهنگی - اجتماعی و دینی غیر فعال است.

در فعالیت‌های ورزشی بالاترین میانگین مربوط به تحصیلات دکترا و سپس دیپلم می‌باشد و کمترین نمره میانگین مربوط به تحصیلات فوق لیسانس و زیر دیپلم است. در فعالیت‌های دینی فعال بیشترین میانگین مربوط به دکترا و فوق لیسانس و سپس زیر دیپلم است. در نمره فعالیت فرهنگی غیر فعال بالاترین میانگین دکترا است و سایر گروه‌های تحصیلی در این فعالیت میانگین برابر دارند. در فعالیت فرهنگی اجتماعی فعال بیشترین میانگین مربوط به تحصیلات دکترا و سپس فوق لیسانس و لیسانس است. در فعالیت‌های سرگرمی فعال و غیر فعال بیشترین میانگین مربوط به دکترا و سپس لیسانس و دیپلم است. در فعالیت خانوادگی فعال همان‌گونه که در نمودارها مشخص است میانگین چهار گروه زیر دیپلم، دیپلم، لیسانس و فوق لیسانس برابر و دکترا بالاتر است. در فعالیت خانوادگی غیر فعال میانگین دکترا بالاتر و سایر میانگین‌ها تقریباً برابر است. در ماندن و استراحت در خانه بالاترین نمره میانگین را دکترا و

مقاله پژوهشی

لیسانس و سپس زیر دیپلم، دیپلم و فوق لیسانس دارد. در نهایت بالاترین میانگین با توجه به تحصیلات پدر در مجموع با ماندن در خانه و در گام بعد با فعالیتهای خانوادگی و فرهنگی اجتماعی غیر فعال است. در فعالیتهای ورزشی بالاترین میانگین مربوط به تحصیلات لیسانس و سپس دیپلم می باشد و کمترین نمره میانگین مربوط به تحصیلات زیر دیپلم است. در فعالیتهای دینی غیر فعال بیشترین میانگین مربوط به زیر دیپلم و سپس لیسانس است. در نمره فعالیت فرهنگی غیر فعال بالاترین میانگین لیسانس و سپس فوق لیسانس است و دو گروه تحصیلی دیپلم و زیر دیپلم در این فعالیت میانگین برابر دارند. در فعالیت فرهنگی اجتماعی فعال بیشترین میانگین مربوط به تحصیلات لیسانس و سپس فوق لیسانس است. در فعالیتهای سرگرمی فعال بیشترین میانگین لیسانس و کمترین نمره میانگین فوق لیسانس است. در فعالیتهای سرگرمی غیر فعال بیشترین میانگین مربوط به فوق لیسانس است و سه گروه تحصیلی دیگر میانگین تقریباً برابر دارند. در فعالیت خانوادگی فعال همان گونه که در نمودارها مشخص است میانگین سه گروه زیر دیپلم، دیپلم، فوق لیسانس برابر و فوق لیسانس اندکی بالاتر است. در فعالیت خانوادگی غیر فعال میانگین دیپلم و لیسانس بالاتر و سپس زیر دیپلم و فوق لیسانس میانگین کمتر دارند. در ماندن و استراحت در خانه بالاترین نمره میانگین را به ترتیب زیر دیپلم سپس فوق لیسانس، دیپلم و در نهایت لیسانس دارد. در نهایت بالاترین میانگین با توجه به تحصیلات مادر در مجموع با ماندن در خانه و در گام بعد به ترتیب با فعالیت های فرهنگی-اجتماعی غیر فعال، فعالیت های خانوادگی غیر فعال و در نهایت فعالیت های دینی غیر فعال است

آزمون فرضیه های پژوهش

فرضیه ۱: جنسیت بر نحوه گذران اوقات فراغت تأثیر دارد.

نتایج نشان می دهد که جنسیت بر واریانس فعالیت های ورزشی؛ فعالیت های دینی فعال، فعالیت های سرگرمی فعال تأثیر معنادار اما بر واریانس فعالیت های دینی غیرفعال، فعالیت های خانوادگی فعال و فعالیت های فرهنگی فعال تأثیر ندارد. پراکندگی واریانس فعالیت های دینی غیرفعال قابل تبیین با جنسیت نمی باشد. نتایج نشان می دهد که جنسیت بر واریانس شاخص ماندن در خانه تأثیر دارد و تفاوت میانگین دختران و پسران معنی دار است. می توان استنباط کرد که فعالیت های فراغتی برای دو گروه زنان و مردان با هم تفاوت دارد و برخی فعالیت های فراغتی برای مردان و برخی برای زنان اولویت دارند.

جدول ۳- جنسیت و فعالیت ورزشی

نوع فعالیت	آزمون T				آزمون لون			
	غیر فعال		فعال		غیر فعال		فعال	
	T	Sig	df	T	Sig	df	F	sig
ورزشی	۵,۲۸	۰,۰۰۰	۳۶۸	۱,۹۳	۰,۰۶۶			
دینی	۲,۵۷	۰,۰۱	۳۶۸	۱,۶۲	۰,۰۴۶	۳۴۸	۱,۰۶۵	۰,۰۰۱
فرهنگی	۰,۶	۰,۹۵	۳۶۸	۱,۸	۰,۰۳۷	۳۶۸	۲,۵۱	۰,۰۶۱
سرگرمی	۴,۲۸-	۰,۰۰۰	۳۶۸	۳,۱۴-	۰,۰۰۶	۳۶۸	۲,۳۱	۰,۱۲
خانوادگی	۰,۹۲	۰,۳۵	۳۶۸	۲,۰۳-	۰,۰۴	۳۰۱	۳۰۳۷	۰,۵۴
ماندن در خانه			۳۱۹	۳,۴۸-	۰,۰۰۱			۱,۷۵

فرضیه ۲: وضعیت تاهل بر نحوه گذران اوقات فراغت تأثیر دارد.

نتایج نشان می دهد که وضعیت تاهل بر واریانس فعالیت های ورزشی تأثیر معنادار دارد به این معنا که افراد مجرد بیشتر روی فعالیت های ورزشی وقت می گذارند و این فعالیت ها را به عنوان اوقات فراغت در نظر می گیرند. اما وضعیت تاهل بر واریانس

فعالیت‌های دینی فعال، فعالیت‌های دینی غیر فعال، فعالیت‌های فرهنگی غیر فعال، فعالیت‌های سرگرمی فعال، فعالیت‌های سرگرمی غیر فعال، فعالیت‌های خانوادگی فعال و فعالیت‌های خانوادگی غیر فعال تاثیر ندارد.

جدول ۴ تاثیر وضعیت تأهل بر نحوه گذران اوقات فراغت

آزمون لون				آزمون T						نوع فعالیت
غیر فعال		فعال		غیر فعال			فعال			
F	sig	F	sig	T	Sig	df	T	sig	df	
		۱,۲	۰,۴۳				۳,۵	۰,۰۰۱	۱۰۰	ورزشی
۲,۰۶	۰,۱۵	۱,۷۶	۰,۱۸	۱,۸۸	۰,۲۴	۳۶۸	-۵,۲	۰,۶۰	۳۶۸	دینی
۱	۰,۸۳	۳,۷	۰,۵۴	۱,۸۸	۰,۰۶	۳۶۸	۱,۷	۰,۰۷	۳۶۸	فرهنگی
۱,۳	۰,۵	۰,۷۲	۰,۳۹	۱,۳	۰,۹۳	۳۶۸	۰,۰۴-	۰,۹۶	۳۶۸	سرگرمی
۱,۱۵	۰,۲۸	۳,۸۴	۰,۰۵	۰,۸۸-	۰,۳۷	۳۶۸	۰,۰۲-	۰,۹۸	۳۶۸	خانوادگی
۰,۰۰۰	۰,۹۸			۰,۳۲	۰,۷۴	۳۶۸				ماندن در خانه

فرضیه ۳: محل سکونت بر نحوه گذران اوقات فراغت تاثیر دارد.

نتایج حاصل از این فرضیه نشان می‌دهد وضعیت محل سکونت بر واریانس فعالیت‌های ورزشی، فعالیت‌های فرهنگی، فعال فعالیت‌های خانوادگی فعال تاثیر دارد. این نتیجه نشان می‌دهد که فعالیت‌های ورزشی بین افراد شهری و افراد روستایی در فعالیت‌های ورزشی، فرهنگی و خانوادگی فعال متفاوت است و نیجه مذکور براساس آزمون تی دو گروه مستقل معنادار می‌باشد. همچنین نتایج نشان می‌دهد که وضعیت محل سکونت بر واریانس فعالیت‌های دینی فعال، فعالیت‌های دینی غیر فعال، فعالیت‌های فرهنگی غیر فعال، فعالیت‌های سرگرمی فعال، فعالیت‌های سرگرمی غیر فعال، فعالیت‌های خانوادگی غیر فعال تاثیر ندارد.

جدول ۵ تاثیر وضعیت محل سکونت و فعالیت ورزشی

آزمون لون				آزمون T						نوع فعالیت
غیر فعال		فعال		غیر فعال			فعال			
F	sig	F	sig	T	Sig	df	T	sig	df	
		۲,۹	۰,۸۹				۲,۵۶	۰,۰۱۱	۳۶۸	ورزشی
۱,۷۱	۰,۱۹	۳,۴۷	۰,۱۱	-۱	۰,۳۱	۳۶۸	۰,۱۵	۰,۸۸	۳۶۸	دینی
۰,۰۲۴	۰,۸۷	۸,۵۳	۰,۰۰۴	۱,۵۳	۰,۱۲	۳۶۸	۳,۳۵	۰,۰۰۱	۱۶۰	فرهنگی
۱,۱۲	۰,۲۹	۱,۱۶	۰,۲۸	۱,۶۶	۰,۰۹۷	۳۶۸	۱,۱۸	۰,۲۳	۳۶۸	سرگرمی
۰,۴۲	۰,۸۳	۲,۱۸	۰,۱۴	۱,۶۸	۰,۰۹۳	۳۶۸	۲,۹	۰,۰۲	۳۶۳	خانوادگی
۰,۵۸	۰,۴۴			-۰,۲۱	۰,۸۱	۳۶۸				ماندن در خانه

فرضیه ۴: رشته تحصیلی بر نحوه گذران اوقات فراغت تاثیر دارد.

نتایج حاصل از آزمون تی دو گروه مستقل نشان می‌دهد که رشته تحصیلی بر واریانس فعالیت‌های ورزشی، فعالیت‌های دینی فعال، فعالیت‌های دینی غیر فعال، فعالیت‌های فرهنگی فعال، فعالیت‌های فرهنگی غیر فعال، فعالیت‌های سرگرمی فعال، فعالیت‌های خانوادگی فعال تاثیر ندارد. می‌توان گفت این فرضیه ارتباط زیادی با وضعیت اوقات فراغت افراد ندارد.

جدول ۶ رشته تحصیلی و فعالیت ورزشی

آزمون لون		آزمون T		نوع فعالیت
غیر فعال	فعال	غیر فعال	فعال	

F	sig	F	sig	T	Sig	df	T	sig	df	
		۳,۸۰	۰,۰۵				۰,۸۸	۰,۳۵	۳۶۴	ورزشی
۱,۱۸	۰,۲۷	۰,۶۲	۰,۴۳	۱,۰۶	۰,۲۸	۳۶۴	۱,۴۴	۰,۱۵	۳۶۴	دینی
۰,۸۷	۰,۷۶	۰,۱۵	۰,۹	۱	۰,۹۲	۳۶۴	-۱,۴۴	۰,۱۵	۳۶۴	فرهنگی
۰,۵۰	۰,۴۹	۰,۸۵	۰,۸۹	۱	۰,۶۴	۳۶۴	۱	۰,۹۲	۳۶۴	سرگرمی
۲,۴۲	۰,۱	۰,۵	۰,۹۴	۰,۶۰	۰,۵۵	۳۶۴	۰,۸۰	۰,۴۲	۳۶۴	خانوادگی
۱,۵۵	۰,۲۱			-۰,۶۰	۰,۵۴	۳۶۴				ماندن در خانه

فرضیه ۵: تحصیلات بستگان بر نحوه گذران اوقات فراغت تأثیر دارد.

با توجه به ابعاد متغیر مستقل در سنجش این فرضیه از آزمون تحلیل واریانس استفاده شده است. مقدار sig در آماره Anova نشان می‌دهد که تحصیلات همسر بر فعالیتهای ورزشی، فعالیتهای دینی (فعال - غیر فعال)، فعالیت های فرهنگی (فعال - غیر فعال)، فعالیتهای سرگرمی (فعال - غیر فعال)، فعالیتهای خانوادگی فعال و شاخص ماندن در خانه تأثیر ندارد. لذا می‌توان گفت میانگین گروه‌ها در این راستا با هم تفاوتی ندارد اما نتایج آماره Anova نشان می‌دهد که تحصیلات همسر بر فعالیتهای خانوادگی غیرفعال تأثیر دارد؛ در نتیجه فرض یک (نابرابری واریانس) تایید می‌شود؛ بدین معنی که بین میانگین گروههای مورد مطالعه اختلاف معنی دار وجود دارد، و قابل تعمیم به جامعه آماری است.

جدول ۷ تحصیلات همسر و نحوه گذران اوقات فراغت

غیر فعال		فعال		نوع فعالیت	غیر فعال		فعال		نوع فعالیت
F	Sig	F	Sig		F	Sig	F	Sig	
۰,۵۲	۰,۶۶	۲,۲۵	۰,۹۱	سرگرمی			۰,۵۵	۰,۶۴	ورزشی
۳,۳		۰,۲۱	۰,۸۸	خانوادگی	۰,۶۴	۰,۵۸	۰,۶۲	۰,۶۰	دینی
	۰,۰۲۶	۱,۹	۰,۱۲۸	ماندن در خانه	۰,۲۵	۰,۸۶	۰,۸۷	۰,۴۵	فرهنگی

فرضیه ۶: تحصیلات پدر بر نحوه گذران اوقات فراغت تأثیر دارد.

نتایج آزمون Anova نشان می‌دهد که تحصیلات پدر بر فعالیتهای ورزشی و فعالیتهای فرهنگی (فعال - غیر فعال) تأثیر ندارد؛ اما تحصیلات پدر بر فعالیتهای دینی (فعال - غیر فعال)، فعالیتهای خانوادگی (فعال - غیر فعال) و شاخص ماندن در خانه تأثیر ندارد؛ بدین معنی که بین میانگین گروههای مورد مطالعه اختلاف معنی دار وجود ندارد، و قابل تعمیم به جامعه آماری نیست. تحصیلات پدر تأثیری در تبیین واریانس شاخص ماندن در خانه بین گروههای مورد مطالعه ندارد.

جدول ۸ تحصیلات پدر و نحوه گذران اوقات فراغت

غیر فعال		فعال		نوع فعالیت	غیر فعال		فعال		نوع فعالیت
F	Sig	F	Sig		F	Sig	F	Sig	
۱,۶۴	۰,۱۶	۰,۷۸	۰,۵۳	سرگرمی			۱,۶۷	۰,۱۵	ورزشی
۰,۷۴	۰,۵۶	۱,۶۱	۰,۱۶	خانوادگی	۲,۳۵	۰,۰۵۴	۰,۳۴	۰,۸۴	دینی
۰,۹۵	۰,۴۳			ماندن در خانه	۲,۷۵	۰,۰۲	۲,۸۲	۰,۰۲	فرهنگی

فرضیه ۷- رابطه میان تحصیلات مادر و نحوه گذران اوقات فراغت

نتایج آزمون Anova نشان می‌دهد که تحصیلات مادر بر فعالیتهای ورزشی، فعالیتهای دینی غیرفعال بین گروههای مورد مطالعه تأثیر دارد. تحصیلات مادر تأثیری در تبیین واریانس فعالیت های دینی، فعال فعالیتهای فرهنگی (فعال - غیر فعال) فعالیت های سرگرمی (فعال - غیر فعال) و شاخص ماندن در خانه بین گروههای مورد مطالعه ندارد. در نتیجه فرض صفر (برابری واریانس)

تایید می‌شود؛ بدین معنی که بین میانگین گروه‌های مورد مطالعه اختلاف معنی دار وجود ندارد، و قابل تعمیم به جامعه آماری نیست.

جدول ۹ تحصیلات مادر و نحوه گذران اوقات فراغت

غیر فعال		فعال		نوع فعالیت	غیر فعال		فعال		نوع فعالیت
F	Sig	F	Sig		F	Sig	F	Sig	
۰,۶۰	۰,۶۵	۱,۹۲	۰,۱۰	سرگرمی			۱,۶۵	۰,۱۶	ورزشی
۱,۷۹	۰,۱۳	۰,۵۵	۰,۶۹	خانوادگی	۲,۸۹	۰,۰۲	۱,۷۴	۰,۱۴	دینی
۰,۵۰	۰,۷۲			ماندن در خانه	۱,۶۸	۰,۱۶	۳,۴۴	۰,۹۲	فرهنگی

فرضیه ۸- رابطه درآمد با نحوه گذران اوقات فراغت

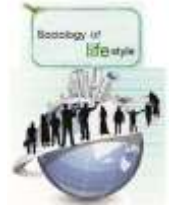
نتایج آزمون تحلیل واریانس نشان می‌دهد که درآمد بر فعالیت‌های ورزشی، فعالیت‌های دینی (فعال - غیر فعال) و فعالیت‌های خانوادگی (فعال - غیر فعال) و شاخص ماندن در خانه تاثیر ندارد؛ در نتیجه فرض صفر (برابری واریانس) تایید می‌شود؛ بدین معنی که بین میانگین گروه‌های مورد مطالعه اختلاف معنی دار وجود ندارد، و قابل تعمیم به جامعه آماری نیست. نتایج آزمون تحلیل واریانس نشان می‌دهد که درآمد بر فعالیت‌های فرهنگی (فعال - غیر فعال) و فعالیت‌های سرگرمی (فعال - غیر فعال) تاثیر دارد؛ در نتیجه فرض یک (نابرابری واریانس) تایید می‌شود؛ بدین معنی که بین میانگین گروه‌های مورد مطالعه اختلاف معنی دار وجود دارد، و قابل تعمیم به جامعه آماری است. درآمد در تبیین واریانس فعالیت‌های سرگرمی (فعال - غیر فعال) بین گروه‌های مورد مطالعه تاثیر دارد.

جدول ۱۰ رابطه درآمد با نحوه گذران اوقات فراغت

غیر فعال		فعال		نوع فعالیت	غیر فعال		فعال		نوع فعالیت
F	Sig	F	Sig		F	Sig	F	Sig	
۲,۴۸	۰,۰۵	۴,۲۴	۰,۰۰۶	سرگرمی			۰,۶۱	۰,۶۰	ورزشی
۰,۹۵	۰,۴۱	۲,۰۸	۰,۱۰	خانوادگی	۱,۶۰	۰,۱۸	۰,۲۱۴	۰,۰۹	دینی
۱,۹۰	۰,۱۲			ماندن در خانه	۵,۶۰	۰,۰۰۱	۳,۹۰	۰,۰۰۹	فرهنگی

بحث و نتیجه‌گیری

اوقات فراغت و گذران آن از مباحث جدیدی است که توجه جامعه‌شناسان را برانگیخته و به موضوعی مهم در حوزه علوم اجتماعی تبدیل شده است. نیاز به اوقات فراغت خاص یک قشر نیست و بخش مهمی از زندگی هر انسانی است. با بهره‌مندی از دیدگاه بورديو و گیدنز می‌توان تبیین نمود که نحوه گذران اوقات فراغت می‌تواند نشان دهنده سبک زندگی باشد؛ بورديو معتقد است سبک‌های زندگی ارتباط تنگاتنگ با مصرف فرهنگی دارد. از نظر او سبک زندگی می‌تواند به بهترین نحوی خودش را در فعالیت‌های فراغتی مانند ورزش موسیقی سینما تئاتر نشان دهد (شعاع و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳). جوان و نوجوان برای پیدا کردن شخصیت خود باید در صدد یافتن تجارب گوناگون اوقات فراغت باشند. از این رو درصد بالای حضور نوجوانان را در بیشترین اشکال بازآفرینی در بیرون از خانه را برآورد می‌کنند. علی‌رغم آن، به جوانان توصیه می‌شود که کار کنند و تشکیل خانواده بدهند. بنابراین اوقات فراغتشان حول محور اشخاص و در نتیجه، بیشتر حول محور خانه و خانواده خواهد بود. این افراد خود را در کار و خانواده غرق کرده‌اند و اوقات فراغتشان در میان اعضای خانواده سپری می‌شود، متعاقباً بنیان خانواده مستحکم خواهد شد. بر این اساس با تحلیل داده‌های حاصل از فعالیت‌های گذران اوقات فراغت به تحلیلی از سبک زندگی دانشجو معلمان می‌رسیم. و در نهایت به

مقاله پژوهشی

بررسی رابطه میان متغیرهای اجتماعی- فرهنگی و جمعیتی با انتخاب فعالیت‌های گذران اوقات فراغت می پردازیم. تا به درک جامعه شناسانه ما از فهم پدیده اوقات فراغت کمک نماید.

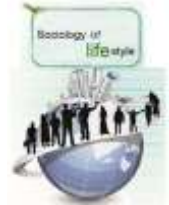
در بررسی جداول توصیفی نمرات میانگین فعالیت های گذران اوقات فراغت، به ترتیب بیشترین میانگین مربوط به استراحت و ماندن در منزل سپس فعالیت های اجتماعی- فرهنگی و فعالیت‌های دینی و خانوادگی بود و در نهایت کمترین مربوط به فعالیت‌های سرگرمی و ورزشی بود. نتایج آزمون T نشان داد که محل سکونت بر فعالیت های گذران اوقات فراغت تاثیر معنا دار ندارد و تفاوت فعالیت های فراغتی با محل سکونت شهر و روستا قابل تبیین نیست. ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۰) به همین نتیجه دست یافتند آنها معتقدند زندگی در شهر و روستا به میزان زیادی شبیه یکدیگر شده است تفاوت شهر و روستا از بین رفته و الگوی گذران اوقات فراغت شهر و روستا بهم نزدیک شده است. نتایج آزمون T نشان داد که رشته تحصیلی، وضعیت تاهل و تحصیلات همسر بر فعالیت های گذران اوقات فراغت تاثیر معنا دار ندارد و تفاوت فعالیت های فراغتی با این سه مولفه قابل تبیین نیست. بر اساس دیدگاه بورديو اوقات فراغت و انتخاب های مرتبط با آن بیشتر بر مبنای ذائقه افراد است. بورديو معتقد است اگر چه تفاوت های مربوط به گذران اوقات فراغت مستقیماً با طبقه اجتماعی ارتباط ندارد اما پرورش فرد در خانواده خاص، بر انتخاب های او تاثیر گذار است. او معتقد است منشی که در دوران کودکی و براساس تجربیات کودکی شکل می گیرد مجموعه پایداری از خلق و خواهاست که بنیادی برای سبک زندگی می باشد. در پژوهش های ربانی، خلقتی، ریاضی ابراهیمی هم بدان اشاره شده است.

نتایج آزمون Anova نشان داد که درآمد بر فعالیت های فرهنگی و سرگرمی تاثیر دارد. نتایج با نتایج تحقیقات سفیری (۱۳۸۷) ابراهیمی (۱۳۹۰) و ربانی (۱۳۸۸) هم راستا است. از نظر بورديو موقعیت اجتماعی افرادی بر سرمایه های فرهنگی و اقتصادی آن ها تاثیر می گذارد منابع و امکانات متفاوتی در اختیارشان قرار می دهد و سبک های زندگی را برای افراد یک موقعیت اجتماعی ایجاد می کند. بورديو برای تبیین نظریه خود از مفهوم ذائقه استفاده می کند. ذائقه عملکردی است که یکی از کارکردهایش این است که به افراد ادراکی از جایگاهشان در نظام اجتماعی می دهد (کوزر، ۱۳۸۴: ۲۲۷). به بیان دقیق تر مصرف (و از آن جمله اوقات فراغت) اجازه می بازنمایی سبک های مختلف زندگی را می دهد. به نظر بورديو انتخاب هایی که افراد در مورد گزینه های فراغت انجام می دهند اساساً اجتماعی است و مردم فعالیت‌های فراغتی را می آموزند و با توجه به سرمایه های اجتماعی اقتصادی و فرهنگی نحوه گذران اوقات فراغت متفاوت است.

نتایج آزمون T نشان داد که جنسیت، بر فعالیت ورزشی تاثیر معنا دار دارد. نمره میانگین پسران در فعالیت های ورزشی از دختران بیشتر است تفاوت واریانس ها قابل تبیین با جنسیت می باشد. نتایج پژوهش خلقتی (۱۳۹۹)، ریاضی (۱۳۹۲)، شفیع (۱۳۹۳)، سفیری (۱۳۸۸)، ربانی (۱۳۸۷)، به این نتیجه دست یافتند. در تحلیل های ثانوی یافته های پژوهشی وزارت فرهنگ در بین ۸۹۶۴ نمونه دریافتند که مردان بیشتر از زنان ورزش می کنند (ریاضی، ۱۳۹۳: ۲۹۸).

هم چنین جنسیت بر ماندن و استراحت در منزل نیز تاثیر دارد. میانگین ماندن در خانه زنان ۴ است. اوقات فراغت زنان بیشتر در خانه سپری می شود استراحت در منزل شیوه اصلی گذران اوقات فراغت آنان است. شفیع (۱۳۹۳) دریافت که استراحت در منزل شیوه اصلی گذران اوقات فراغت بیش از نیمی از زنان است در حالی که این میزان برای مردان ۴۰٪ است. در این خصوص این نکته قابل تامل است که فراغت به عنوان یک مولفه سبک زندگی گویای واقعیتی دو بعدی است. باورها و ایستارها و ارزش ها از یک سو و کنش از سوی دیگر. گذران اوقات فراغت در خانه یا در معیت خانواده در خارج از خانه مانند مسافرت با خانواده امتداد نقش سنتی زنان است که با محوریت خانواده تبیین می شود

در نهایت نتایج نشان داد شاخص ماندن و استراحت در خانه با نمره میانگین ۴ در دانشجویان دختر و میانگین ۳٫۵۰ در دانشجویان پسر مهمترین فعالیت فراغتی بوده است و فعالیت‌های ورزشی با نمره میانگین ۲٫۲۳ در دانشجویان دختر و ۲٫۷۰ در دانشجویان پسر کمترین فعالیت فراغتی بوده است. در آزمون فرضیات رشته تحصیلی، تحصیلات همسر، وضعیت تاهل و محل سکونت، تاثیری بر فعالیت‌های فراغتی نداشت. جنسیت بر فعالیت ورزشی تاثیر معنا دار داشت. تحصیلات پدر و مادر بر فعالیت فرهنگی تاثیر معنا دار داشت. اوقات فراغت نزدیک ترین پیوند را با زندگی فرهنگی افراد دارد و افراد ذائقه خود را در نحوه گذران اوقات فراغت جلوه گر می سازند. به عنوان یک روش زیستن و بیان کنش فردی و اجتماعی؛ سبک و الگوهای فراغتی جزئی از نظام فرهنگی و سبک

زندگی افراد است (ریترز، ۱۳۷۴: ۱۳۵). درآمد بر فعالیت های فرهنگی و سرگرمی تاثیر معنا دار داشت. در نهایت سبک زندگی دانشجویان معلمان با توجه به نتایج حاصل از پژوهش غیر فعال است.

به زبان عامیانه مردم با داشتن اوقات فراغت انرژی خود را تخلیه می کنند و به احساسات و هیجانات خود فرصت بروز می دهند. معمولاً این کار را به وسیله بازی های مختلف انجام می دهند. اوقات فراغت می تواند به سلامت فردی، رفاه و احساس رضایت مندی کمک کند و باعث ارتقای سطح اطمینان، همکاری و پیوند بین افراد گردد. علاقه مندی های مشترک در اوقات فراغت و تعامل مرتبط در اسباب سرگرمی و تفریح، ورزش و هنر گروهها را شکل می دهد. اوقات فراغت مشترک به طور عادی به گروه ها کمک می کند تا انسجام پیدا کنند (کن، ۲۰۰۶: ۹). کارکردهای اجتماعی و روانشناختی اوقات فراغت، آن را به عنوان ارتقا دهنده مهم کیفیت زندگی افراد معرفی می کند، بدین معنا که آنها چگونه شادی، رضایت مندی و لذت را احساس می کنند.

می توان عامل های فراغت را شامل چت کردن با دوستان، پارتی و جشن، مهمانی، به مغازه ها نگاه کردن، خریدن در خیابان، کارهای علمی، تئاتر، سینما، کنسرت، مطالعه کردن (از کارهای متداول در وقت آزاد ورزش، مطالعه، کار در خانه، مسائل دینی مذهبی، عکاسی کردن و اوقات فراغتی که با راهنمایی های فنی گذرانده می شوند. مثل: کامپیوتر، استفاده از اینترنت، تلویزیون نگاه کردن یا ویدئو و بازی و سرگرمی).

با توجه به اهمیت موضوع اوقات فراغت سازمان های اجتماعی- فرهنگی برای سیاست گذاری درست و برنامه ریزی های نهادی که در تمام کشورها برای افزودن بر کیفیت گذران وقت و رشد انسانها مد نظر است، موضوع اوقات فراغت را در اولویت های تحقیقی خود قرار دهند تا فاصله میان تئوری و عمل در برنامه ریزی های اجتماعی کاهش یابد.

نتایج این دست پژوهش ها می تواند روند تغییرات فرهنگی و ذائقه فرهنگی جوانان را نشان دهد هم چنین سطوح سرمایه های اجتماعی، نمادین و فرهنگی را روشن نماید و این شاخص ها در تحلیل وضعیت شاخص های زندگی اجتماعی مهم است. دانستن سبک زندگی نیروی اجتماعی بزرگ جوانان در برنامه ریزی های سیاسی اجتماعی اقتصادی و سایر مناسبات حکومت با جوانان اهمیت دارد و موضوع قابل تامل و مهم در سیاستگذاری است.

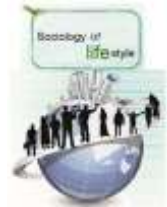
برنامه ریزی برای غنی سازی اوقات فراغت سبب شادمانی و توسعه اقتصادی و اجتماعی جامعه شده و از سویی دیگر با عدم برنامه ریزی مشکلات عدیده اجتماعی را شامل می شود که بر بدنه جامعه ضربه سنگینی وارد خواهد کرد. نتایج این تحقیق نشان می دهد که داشتن برنامه های هدایت شده و پر بار از طرف مسئولین یا خانواده یا مدارس برای غنی سازی اوقات فراغت جوانان و دور کردن آنها از خطر فساد های اخلاقی موثر می باشد. اگر در برنامه ریزی ها برای گذران اوقات آزاد تدابیر لازم اتخاذ شود از اتلاف وقت آزاد مخالفت خواهد شد پس اولین قدم شناخت بهترین روش غنی سازی اوقات فراغت جوانان می باشد که می تواند استفاده صحیح از امکانات اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی باشد. اگر خانواده ای از نظر وضعیت اقتصادی مناسب نباشد پس نوجوان نمی تواند از وسایل تفریحی مناسب و یا کتابهای و یا مکانهای ورزشی مناسب جهت گذران اوقات فراغت خود استفاده نماید.

تضاد منافع

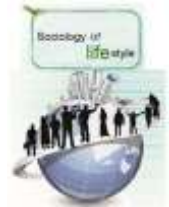
نویسندگان این مقاله هیچ گونه تضاد منافی اعلام نمی کنند.

تشکر و قدردانی

نویسندگان از همه مصاحبه شوندهگان که با اختصاص وقت و ارائه اطلاعات ارزشمند در این پژوهش مشارکت داشته اند، صمیمانه قدردانی می نمایند.

- Abazari, Y., Sadeghi Fasayi, S., Hamidi, N. (2008). Insecurity Feeling in Female Experience of Everyday Life. *Woman in Development & Politics*, 6(1), 75-103 . [In Persian].
- Abbaszadeh, M. (2012). Validity and reliability in qualitative researches. *Journal of Applied Sociology*, 23(1), 19-34 .[In Persian].
- Abrahams, N., Jewkes, R., Laubscher, R., & Hoffman, M. (2006). Intimate partner violence: Prevalence and risk factors for men in Cape Town, South Africa. *Violence and victims*, 21(2), 247-264.
- Alizadeh, H., Bork-Hüffer, T., Kohlbacher, J., Mohammed-Amin, R. K., & Naimi, K. (2024). The contribution of urban public space to the social interactions and empowerment of women. *Journal of Urban Affairs*, 46(4), 717-740. <https://doi.org/10.1080/07352166.2022.2095915>
- Askarizad, R., He, J., & Dastoum, M. (2025). Gender disparity in public spaces of Iran: Design for more inclusive cities. *Cities*, 158, 105651. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2024.105651>
- Bassett, S. M. (2013). The role of spatial justice in the regeneration of urban spaces: Groningen, The Netherlands. MUP Capstone. <https://hdl.handle.net/2142/45124>
- Beheshti-Asl, A., Valizadeh, R., & Ahmadzadeh, H. (2012). Measuring the quality of urban spaces with a gender justice approach in metropolises: Case study of Tabriz metropolis. *Journal of Sociological Studies*, 14(55), 91-109. [In Persian].
- Chinomona, E., & Maziriri, E. T. (2015). Women in action: Challenges facing women entrepreneurs in the Gauteng Province of South Africa. *International Business & Economics Research Journal (IBER)*, 14(6), 835-850.
- Efe Güney, M., Ay, F., Tuncay, B., Tanrıverdi, S., Şanlı, N., & Akbudak, H. (2022). Assessment of Green areas criteria regarding women-friendly city concept: case study of çığlı. *Cogent Social Sciences*, 8(1), 2148418. <https://doi.org/10.1080/23311886.2022.2148418>
- Farastkhah, M. (2016). Qualitative research method in social sciences with emphasis on grounded theory. Agah .[In Persian].
- Fathi Sorkhni, E. (2019). Studying the right to the city: Emphasizing women's rights (Master's thesis). University of Guilan, Department of Geography and Urban Planning. [In Persian].
- Ghaderzade, O. and Khazaie, S. (2014). A qualitative study of semantic implications women's sense of insecurity in public spaces. *Woman in Development & Politics*, 12(3), 405-424. doi: 10.22059/jwdp.2014.53691 . [In Persian].
- ghahri lalaklou S, darskhan R, faramarzi asli M, mirgholami M, sabbagh dekharghani S. (2023). analysis the effective factors on the formation of women's ideal territory in urban parks (Case study: El Goli, shams , valiasr of Tabriz). *jgs*. 23(70), : 4 doi:10.61186/jgs.23.70.55 . [In Persian].
- Harvey, D. (2013). *Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution*. Verso.
- Heise, L. (2018). Violence against women: the missing agenda. In *The health of women* (pp. 171-196). Routledge.
- He-Schaefer, Y., & Fan, C. C. (2024). Urban-urban split households in China: Gender, migration, and stay-behind women. *Transactions in Planning and Urban Research*, 3(1-2), 11-26. <https://doi.org/10.1177/27541223241239639>
- Kern, L. (2021). Feminist City: Claiming Space in a Man-Made World. *The AAG Review of Books*, 9(3), 27-28. <https://doi.org/10.1080/2325548X.2021.1921456>
- Koskela, H. (1997). Bold walk and breakings: Women's spatial confidence versus fear of violence. *Gender, Place & Culture*, 4(3), 301-320. <https://doi.org/10.1080/09663699725369>.
- Lecompte, M. C., & Pablo, B. S. J. (2017). Transport systems and their impact con gender equity. *Transportation research procedia*, 25, 4245-4257. <https://doi.org/10.1016/j.trpro.2017.05.230>
- Madge, C. (2008). Public Parks and the Geography of Fear. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 88(3), 237-250. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9663.1997.tb01601.x>
- Muluneh, M. D., Stulz, V., Francis, L., & Agho, K. (2020). Gender based violence against women in sub-Saharan Africa: a systematic review and meta-analysis of cross-sectional studies. *International journal of environmental research and public health*, 17(3), 903. <https://doi.org/10.3390/ijerph17030903>
- Naghdi, A. and Darabi, S. (2014). Women's access to urban spaces (Case study: women in Ilam). *Journal of Woman in Culture and Arts*, 6(4), 461-470. doi: 10.22059/jwica.2014.56020. [In Persian].
- Napier, J. L., Suppes, A., & Bettinsoli, M. L. (2020). Denial of gender discrimination is associated with better subjective well-being among women: A system justification account. *European Journal of Social Psychology*, 50(6), 1191-1209. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2702>
- Oparaocha, S., & Dutta, S. (2011). Gender and energy for sustainable development. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 3(4), 265-271. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2011.07.003>

- Ortiz Escalante, S., & Gutiérrez Valdivia, B. (2015). Planning from below: using feminist participatory methods to increase women's participation in urban planning. *Gender & Development*, 23(1), 113-126. <https://doi.org/10.1080/13552074.2015.1014206>
- Pain, R. (1991). Space, sexual violence and social control: Integrating geographical and feminist analyses of women's fear of crime. *Progress in Human Geography*, 15(4), 415-431. <https://doi.org/10.1177/030913259101500403>.
- Pradhan, M. R., & De, P. (2025). Men's gender role and attitude toward sexual autonomy of women in India. *PloS one*, 20(1), e0317301. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0317301>
- Safari, M., Shamai, A., Movahed, A. and Shahhosseini, P. (2021). The effect of presence in women's space on women's right to the city with the role of motivating moderator (Case study: Women's parks in Isfahan). *The Journal of Community Development (Rural-Urban)*, 12(2), 415-445. doi: 10.22059/jrd.2021.313733.668599. [In Persian].
- shekarbeigi, A. and radin, P. (2016). the study of Sense of insecurity of women in urban public spaces and the facts of relationship with that.. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 14(2), 87-126. doi: 10.22051/jwsp.2016.2489. [In Persian].
- Shokohfar, F., Davudpour, Z., & Bigdali-Rad, V. (2012). Right to the City and Sexual Differences Challenges (Case Study: Qazvin City). *Human Settlement Planning Studies*, 17(4), 977-989. Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.4.20.6. [In Persian].
- Shrestha, B., Tiwari, S., & Bajracharya, S. (2021). Role of gender participation in urban household energy technology for sustainability: A case of Kathmandu. *Discover Sustainability*, 2(1), 1-18. <https://doi.org/10.1007/s43621-021-00027-w>
- Stanko, E. A. (1996). *Everyday Violence: How Women and Men Experience Sexual and Physical Danger*. Pandora.
- Valentine, G. (1989). The geography of women's fear. *Area*, 21(4), 385-390
- Yadav, A., & Kumari, R. (2024). Gender safety perspective in urban planning: The case of pedestrian mobility in Kanpur city. *Cities*, 147, 104845. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2024.104845>